

Nr 384.

Av herr **Röing**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 73, med förslag till lag om arbetstidens begränsning.

I proposition nr 73 till innevarande riksdag har Kungl. Maj:t framlagt ett förslag till lag om arbetstidens begränsning, som i vissa hänseenden innebär en skärpning av nu gällande lagbestämmelser i ämnet.

Enligt min uppfattning torde den i arbetstidslagen föreskrivna generella begränsningen av arbetstiden såsom ett nödvändigt komplement kräva bestämmelser, som göra det möjligt för arbetsgivaren att i särskilda fall vid inträffande behov företaga en utsträckning av arbetstiden. Bestämmelser i sådan riktning finnas också i lagens 6 och 7 §§. Vid de sedan lagens tillkomst verkställda revisionerna av densamma har upprepade gånger framhållits vikten av, att dessa bestämmelser bleve så formulerade, att de möjliggjorde en smidig anpassning av arbetstiden efter det praktiska livets skiftande krav. I det nu framlagda lagförslaget har emellertid en skärpning vidtagits just på nu åsyftade punkter. Sålunda har bland annat föreslagits en inskränkning i rätten till övertidsarbete vid nödtillfällen. Likaledes föreslås en omformulering i inskränkande riktning beträffande bestämmelserna om arbetsgivares rätt till utsträckt arbetstid för förberedelse- och avslutningsarbeten.

De sålunda föreslagna skärpningarna i lagens bestämmelser beröra på ett kännbart sätt den svenska varvsindustrien, vilken industri redan förut tillhör den kategori, som hårdast drabbats av arbetstidslagen med dess många begränsningar.

Varvsindustrien är genom den skiftande arbetstillgången och genom sin egenskap att behöva stå det trafikmedel till tjänst, som heter sjöfarten, i absolut behov av största möjliga rörelsefrihet, då det gäller arbetets ordnande och planläggande. Transporterna över haven tendera att alltmera inpassas efter tidtabell, varför fartygen måste ha reparationsmöjlighet alla tider på dygnet, med möjlighet till forcering, om så tarvas.

Det är vidare utomordentligt höga värden, som stå på spel, när ett manke inträffar på ett fartyg, så att reparation vid varv eller i docka blir nödvändig. Fartyget, vars värde kan stå i miljoner, blir under tiden för reparationen helt urståndsatt att användas; det gods som är framforslat eller under framforsling i avvaktan på lastning får vänta etc. med risk att fördärvas; allt

åsankande förluster och oreda ej blott för fartygsägaren, utan även för alla dem som ha med lasten att göra.

Det är dessa förhållanden som göra att vid den internationella konkurrensen om fartygsarbeten ej blott det lägre priset, utan i lika hög grad den kortare leveranstiden blir utslagsgivande. Ett varv, som har den större möjligheten att forcera och vars rörelsefrihet beträffande arbetskraftens disposition är minst kringskuren, har därför lättast tillförsäkra sig reparationsarbeten.

Enligt min uppfattning torde därför det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget böra ändras i nedan angivna hänseenden.

6 §.

Denna paragraf har i Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition försett med ett nytt moment, så lydande:

2 mom. »Vad i 1 mom. stadgas skall icke äga tillämpning å yrkesmässigt bedriven verksamhet för avhjälpande av skador, vilka uppkommit under omständigheter, som i nämnda lagrum angivas; dock må arbetsrådet, där så finnes av trängande behov påkallat, för dylik verksamhet medgiva undantag från de i 4 § angivna begränsningar.»

Tillfölje ordalydelsen och den av socialstyrelsen lämnade motiveringen kommer denna bestämmelse att direkt äga tillämpning, bl. a. på den mycket omfattande fartygsreparationsverksamhet, som bedrivs vid de svenska skeppsvarven, och medför för dessa en avsevärd försämring och klavbundenhet, vid jämförelse med vad som varit förhållandet under lagens hittillsvarande giltighet, då man kunnat *omedelbart* sätta i gång ett nödarbete och haft 2 dagars frist för insändande av behövliga anmälningar.

Det är först att märka att, enligt den av ledamoten av arbetsrådet John Nordin utarbetade, som bihang 2 till socialstyrelsens lagändringsförslag fogade utredningen rörande arbetstidslagstiftningen i vissa främmande länder näpeliggen något av de land, som har lagstiftning om arbetstiden, funnit nödigt föreskriva ens en så skarp begränsning som den nuvarande svenska lagen. (Se Nordins utredning sid. 150.)

Veterligen ha ej heller sådana missbruk i Sverige förekommit, att den skärpta bestämmelsen därav bör vara nödvändiggjord. Arbetsrådet har möjlighet att efter 2 dagar avbryta ett onödigt igångsatt arbete och torde arbetsrådet i övrigt ha tillfälle förhindra ett uppreparande av eventuella missbruk. I den översikt över arbetsrådets beslut i fråga om tillämpningen av här förevarande lag, som återfinnes i 1923 års kungl. proposition sid. 105—106 meddelas beträffande 6 § att då förutsättningen »natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses» ej varit för handen, arbetsrådet anvisat sökanden att i övertidsjournalen anteckna den enligt 6 § anmälda övertiden såsom övertid enligt 7 § 2 mom.; således en mycket enkel med fullt effektiv åtgärd. Mot uppreparande av missbruket torde yrkesinspektionens övervakande och eventuella åtal enligt straffbestämmelserna i lagens 12 och 13 §§ (nya lydelsen) vara korrektiv nog.

Arbetsrådet framhåller i sitt yttrande, återgivet i årets kungl. proposition

å sid. 31, att det för skeppsvarvens vidkommande icke låtit sig göra att draga någon skiljelinje mellan 6 § samt 7 § 2 och 3 mom. I anledning härav tillåter jag mig påpeka, att den ovan angivna förutsättningen »natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses», av skeppsvarven i allmänhet torde hava i praktiken tolkats i full överensstämmelse med lagstiftarens mening. Därpå tyder det relativt sett ringa antal fall, i vilket tillämpning av paragrafen förekommit.

Om misstolkning vid något företag möjligen ägt rum, bör en enkel anvisning från arbetsrådets sida med påpekande av riskerna vid missbruk vara tillfyllest, för att få rättelse till stånd; och en skärpande lagändring kunna undvikas.

Att märka är, att uppgörelser om fartygsreparationer i allmänhet träffas telegrafiskt med redare eller assurancesbolag i andra länder, med kanske endast ett par timmars andrum och med fartyget ofta liggande i haveri ute till havs, klart att av bärgningsfartyget föras till varv i det land, där reparationen omedelbart kan taga vid och kortaste leveranstid avtalas. Det blir ingen tid över att få behövliga framställningar om rätt till igångsättande av ett förefintligt nödarbete prövade av arbetsrådet, ty långt innan detta hunnit ske, har saken avgjorts. Det svenska varvet kommer utan gensägelse att ligga under i konkurrensen, om det nu av Kungl. Maj:t föreslagna tillägget blir lag; en sak som förefaller så mycket mer omotiverad, som det här i de flesta fall gäller att just draga arbeten från utlandet till Sverige. Därtill kommer, att i de fall man kan åtaga sig ett nödarbete, åsamkande ett fåtal arbetare forcering och övertid, oftast även följer en serie andra arbeten på samma fartyg, som utan användning av övertid bereda förtjänster åt ett många gånger större antal arbetare, än som krävts för själva nödarbetet.

Alla skäl torde därför tala för att göra bestämmelserna i 6 § så smidiga som möjligt i stället för att, såsom nu synes vara Kungl. Maj:ts mening, skärpa dem långt utöver vad i något annat land är fallet.

Jag anser därför att 6 § 2 mom. bör utgå ur Kungl. Maj:ts förslag och att paragrafen bör erhålla den lydelse den har i den nuvarande lagen.

7 § 1 mom.

Bestämmelsen om förberedelse- och avslutningsarbeten har i viss mån skärpts genom den gjorda omformuleringen:

»Till sådana *regelbundet återkommande* förberedelse- eller avslutningsarbeten, som *för driftens ohindrade gång nödvändigtvis måste utföras före eller efter den allmänna arbetstiden*, må — —»

Även här gäller att den nuvarande bestämmelsen är rigorösare än vad i andra land förekommer, såväl med avseende på antalet timmar, som även på själva möjligheten att uttaga övertid för dylika arbeten. (Se Nordins utredning sid. 149.) Jag anser därför att en ändring av paragrafen bör gå i uppmjukande riktning, i stället för i skärpande, så mycket mer som lagens praktiska tillämpning visat en sådan uppmjukning vara synnerligen välbehövlig.

Lagens nuvarande lydelse lämnar nämligen ej möjlighet till övertid för en

kategori av förberedelse- och avslutningsarbeten, som motsvarande lagar i andra länder tillgodose.

Tyskland medgiver exempelvis övertid för förberedelse- och avslutningsarbeten (se Nordins utredning sid. 120):

1) Vid arbeten för bevakning av fabriksanläggningarna samt för rengörings- och underhållsarbeten, som erfordras för den regelbundna fortgången av driften i det egna företaget eller ett främmande företag.

2) Vid arbeten, *av vilka driftens återupptagande eller uppehållande i full utsträckning arbetstekniskt beror.*

3) Vid arbeten för lastning och lossning av fartyg i hamn samt för lastning och lossning ävensom förflyttning av järnvägsvagnar, i den mån merarbete är nödvändigt för undvikande eller avhjälpande av stockningar i trafiken eller för lastningens fullgörande inom utsatt tid.

4) Vid tillsyn av förestående under 1—3 upptagna arbeten.

Holland och Schweiz ha ännu fylligare bestämmelser i detta hänseende, vilka ge avsevärt större möjlighet än de svenska. I de holländska bestämmelserna tages bl. a. särskild hänsyn till arbeten, som måste verkställas för att arbetet vid företaget i fråga vid arbetstidens början genast skall kunna upptagas i full utsträckning.

Särskilt har behovet av en ändring av lagen framträtt inom varvsindustrien. Det gäller här förberedelsearbeten för dockors och slipars iordninggörande att mottaga fartyg, såsom fartygens förhalning, inriktning, stöttning samt dockans manövrering. Hänsynen till fartygsägarnas, för undvikande av oproportionerligt stora kostnader, välförstådda krav, att torrsättningen skall äga rum omedelbart efter utlossningen, och verkstadens inklusive arbetarnas, lika välförstådda intresse att söka få torrsättningen utförd så, att densamma ej hindrar det ordinarie arbetet, eller är klar tills detta börjar för dagen, så att fulla arbetsstyrkan omedelbart kan taga vid, gör att torrsättningarna mycket ofta måste äga rum å tider, som ligga utanför den ordinarie arbetstiden, utan att arbetena kunna rubriceras som regelbundet återkommande. Detsamma gäller framförallt av verktyg för de blivande arbetena å fartyget.

Det bör bemärkas, att det här gäller allenast ett fåtal arbetare i förhållande till det antal som genom deras förberedelsearbete kan med ens sysselsättas. Deras tid måste enligt nu gällande bestämmelser räknas som övertid enligt 7 § 2 och 3 mom., varigenom denna blir snart förbrukad. Mellan dockningarna sysselsättas ifrågavarande arbetare med vanliga förekommande arbeten i dockan. Det kan ej begäras, att de skola avbryta dessa arbeten under viss tid för att utjämna övertiden, ty detta skulle vålla dem avsevärda olägenheter såväl i arbetet som i fråga om fritiden.

Jag anser därför att 7 § 1 mom. bör ändras i av mig angiven riktning.

8 §.

I Kungl. Maj:ts proposition förekommer en alldeles ny bestämmelse, nämligen i 8 §, rörande rätt för arbetsrådet att ingripa vid missbruk av den befogenhet att uttaga övertid, som finnes angiven i 7 § 1 och 2 mom.

Något allvarligt missbruk av bestämmelsen i 7 § 1 och 2 mom. har enligt arbetsrådets yttrande icke förekommit (se propositionen sid. 37).

Lagrådet uttalar också i sitt yttrande stor tveksamhet om den nya bestämmelsens behövlighet.

Departementschefens enda motiv för bestämmelsens införande är att det »onekligen är önskvärt att ha en möjlighet till rättelse» vid klagomål över oskäligt hopat övertidsarbete, »som ju tydligtvis kan förekomma». Svagare motivering för en ny lagbestämmels behövlighet torde sällan ha förekommit.

De bestämmelser om lagens övervakande och efterlevnad, som finnas i 12 och 13 §§ torde särskilt med den ändrade lydelse sistnämnda paragraf fått i syfte att kunna straffbelägga även brott mot *föreskrifter* som med stöd av lagen meddelats, vara fullt tillfyllest.

Bestämmelsen är ensidigt riktad mot arbetsgivaren, så länge det ej finnes någon rätt för denne att uttaga en enda timmes övertid utan arbetarens fria vilja. Den kommer helt säkert även att utnyttjas i trakasserande syfte gentemot arbetsgivaren genom de anmälningar från arbetarnas sida om förmenta missbruk, vartill bestämmelsen hart när inbjuder.

Jag anser sålunda att starka skäl tala för avslag å 8 § i propositionen.

På grund av det anförda hemställer jag,

att 6 § 2 mom. i Kungl. Maj:ts förslag till lag om arbetstidens begränsning måtte utgå och paragrafen erhålla den lydelse, den har i den nu gällande lagen;

att 7 § 1 mom. i samma lagförslag måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Till sådana förberedelse- och avslutningsarbeten, som för driftens obehindrade gång nödvändigtvis måste utföras före eller efter den allmänna arbetstiden eller som måste verkställas för att arbetet vid företaget eller vid viss avdelning av detsamma skall kunna vid arbetstidens början upptagas i full utsträckning, må nödigt antal arbetare, vilka fyllt aderton år, användas under högst sju timmar i veckan utöver den tid, varunder de enligt denna lag eller med stöd av densamma meddelad eftergift eljest få användas till arbete»; samt

att 8 § måtte ur lagförslaget utgå.

Stockholm den 3 mars 1926.

Erik Röing.